

13.10.2015

LAUSUNTO JATKOKÄSITTELYLUPAUUDISTUKSEN VAIKUTUKSISTA HOVIOIKEUKSIIN

Eduskunnan lakivaliokunnalle

Suomen Lakimiesliitto ry on saanut kuulla lakivaliokunnan kiinnittäneen valtion talousarvioesityksen käsittelyssä huomiota muun ohella jatkokäsittelyluvan muutoksen väitettyihin säästövaikutuksiin hovioikeuksissa. Tältä osin Lakimiesliitto pyytää kunnioittaen lakivaliokuntaa ottamaan huomioon seuraavia seikkoja.

Talousarvioesityksessä esitetään hovioikeuksien määräraahatarvetta vähennettäväksi kahdella miljoonalla eurolla. Oikeusministeriön 7.10.2015 järjestämässä tulosneuvottelujen tiedotustilaisuudessa ilmoitettiin näiden säästöjen vastaavan hovioikeuksien lainkäyttöhenkilöstön vähentämistä 30 tuomarilla ja esittelijällä. Jatkokäsittelyluvan muutosta kuitenkin perusteltiin lain esitöissä (HE 246/2014 s. 20) sillä, että [jatkokäsittelyluvan] "Laajentamisen myötä [hovioikeuksien] työpanosta voitaisiin siirtää yksinkertaisimmista asioista vaativampiin asioihin." Edellisistä olisi se seuraus, että "Tämä parantaisi myös oikeusturvan laatua." Koska jatkokäsittelylupajärjestelmän toimivuuden edellytys on laadukas käräjäoikeusprosessi, todettiin lisäperusteena lainmuutoksen tarpeelle mainitussa hallituksen esityksessä (s. 20) olevan "keskeistä, että osa hovioikeuksista vapautuvista henkilötöyvuosista siirretään käräjäoikeuksiin".

Talousarvioesityksen mukaisessa tilanteessa hovioikeuksissa ei ole vähennysten jälkeen henkilöstöä, jonka työpanos voitaisiin "vaativampiin asioihin" siirtää, koska tuo henkilöstö edellytetään vähennettävän. Mainitussa tulosneuvottelujen tiedotustilaisuudessa oikeusministeriö ilmoitti talousarvioesityksen edellyttävän myös 30 henkilötöyvuotta vastaavan vähennyksen käräjäoikeuksista, joista 13 tuomaria ja 5 käräjäviskaalia tai -notaaria.

Talousarvioesityksen mukaiset henkilöstövähennykset siis mitätöivät edellä mainitun lain säätämisen perusteen.

Jatkokäsittelylupaa koskevan lainmuutoksen mainituissa esitöissä on (s. 17-19) on pyritty arvioimaan menettelyllä saatavan tehokkuuden määrää ja päädytty edellä mainittuun 2 M€:n palkkamenoja vastaavaan säästömahdollisuuteen, jolloin esitöiden mukaan menettelyllä saavutettava hyöty vastaisi 20-30 htv:n panosta. Hallituksen esityksen mukaan tämä vähennys voitaisiin toteuttaa "asteittain". Kuten esitöissä todetaan (s. 19), arvio on "karkea" ja "korkeintaan suuntaa antava". Esimerkiksi oikeusministeriön kansliapäällikkö Tiina Astolan vetämän arvovaltaisen neuvottelukunnan (Oikeudenhoidon uudistamisohjelma vuosille 2013-2025) tulkinnan mukaan saavutettava säästö jäisi vuositasona yhteen miljoonaan euroon, jota vastaava vähennys olisi 10-15 henkilötöyvuotta (s. 29). Talousarvioesityksessä ei ole perusteita, miksi väitetty säästö on vahvistettu maksimaalisen väitteen mukaisesti. Lakimiesliitto huomauttaa, ettei lainkäyttö voi olla kokeilua epäonnistumisen johtaessa oikeuden saamisen lykkääntymiseen tai epäämiseen.

Lakimiesliitto joutuu toteamaan suhtautuvansa yleensäkin varsin epäillen väitetyn 2 M€:n säästön toteutumismahdollisuuteen ja viittaa esimerkiksi Korkeimman oikeuden viimeisimpään ratkaisukäytäntöön (KKO 2015:70), joka ei ainakaan tue jatkokäsittelyluvan epäämistä siinä määrin kuin eräissä hovioikeuksissa ehkä on tehty.

Edelleen on todettava, että esitetty säästötulkinta pohjautuu oletukseen, että hovioikeuksille tehtävien valitusten määrä olisi vähenevä. Lain esitöissä viitataan siihen, että vuoden 2013 tietojen perusteella valitusten määrä olisi laskussa "eikä mitään erityistä syytä sille, että suunta kääntyisi, ole havaittavissa" (s. 18). Kuitenkin, kuten oikeusministeriön hallinnonalan talousarvioesityksestä (s. 20) voidaan todeta, valitusten määrä on tosiasiallisesti vuonna 2014 ollut 5 % edellisestä vuodesta suurempi ja oikeusministeriö arvioi tilanteen pysyvän vuoden 2014 tasolla myös vuonna 2016. Kun päätelmän perustana olevat tosiasiat muuttuvat, on päätelmääkin muutettava.

Siinäkin kiistanalaisessa tapauksessa, että väitetty 2 M€:n säästö olisi arvioitu oikein, on talousarvio virheellinen. Riidatonta on, että jatkokäsittelyluvan piiriin kuuluvat 1.10.2015 jälkeen käräjäoikeudessa annetut tai julistetut ratkaisut. Valitukset näistä saapuvat hovioikeuksiin vasta valitusajan umpeuduttua eli aikaisintaan kuluvan vuoden joulukuun loppupuolella. Hovioikeuksissa on ratkaisemattomia valituksia määrä, joka vastaa noin 60 % vuotuisesta juttumäärästä. Suoraviivaisesti ilmaisten hovioikeudet käsittelevät vuoden 2016 elo-syyskuuhun saakka sellaisia juttuja, joita jatkokäsittelyluvan muutos ei koske. Jos budjettileikkaus toteutuu, hovioikeudet joutuvat tekemään tämän 1.1.2016 alkaen leikatulla henkilöstömäärällä, joka näyttää perustuvan siihen, että 30.9.2015 asti voimassa olleen jatkokäsittelyluvan alaisia juttuja ei 1.1.2016 alkaen olisi enää hovioikeuksilla käsiteltävänä. Seurauksena on mitä luultavimmin valitusten käsittelyaikojen kasvu alkaen 1.1.2016. Vastaamatta jää kysymys, miten tämä tukee talousarvioesityksen sivulla 21 kerrottua tavoitetta vähentää vuotta vanhempien valitusten määrää hovioikeuksissa nykyisestä 11 prosentista 7 prosenttiin eli yli kolmanneksella ruuhkan määrästä tai yli 400 yli vuoden käsittelyssä olleella valituksella.

Edellä mainituilla perusteluilla Lakimiesliitto esittää mainitun kahden miljoonan euron määrärahaileikkauksen peruuttamista ja asiaan palaamista sen jälkeen kun väitettyjen säästöjen toteutuminen ja niiden määrä on voitu osoittaa.

Kunnioittavasti,

Jorma Tilander
Toiminnanjohtaja
Suomen Lakimiesliitto – Finlands Juristförbund ry